

ВІДГУК
офіційного опонента, кандидата економічних наук, професора
Бугаєвої Марії Вікторівни
на дисертацію
Сільченка В.В. на тему «Організаційне і методичне супроводження
цифрової
трансформації малого агробізнесу як інструмент механізму
ревіталізації», подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Актуальність теми дисертаційного дослідження,
зв'язок з науковими планами, програмами та дослідженнями

Актуальність теми дисертаційної роботи Сільченка Володимира Васильовича «Організаційне і методичне супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструмент механізму ревіталізації» не викликає сумнівів і зумовлена як теоретичною значущістю обраної проблематики, так і її безпосередньою практичною спрямованістю в умовах сучасних трансформацій аграрного сектору економіки України.

Малий агробізнес є важливою складовою національної економіки, оскільки забезпечує продовольчу безпеку, підтримує зайнятість населення, сприяє розвитку сільських територій, збереженню локальних виробничих систем і підприємницької активності. Водночас саме цей сегмент аграрної сфери є найбільш вразливим до впливу зовнішніх шоків, зокрема воєнних ризиків, логістичних розривів, дефіциту трудових ресурсів, обмеженості фінансового забезпечення, руйнування виробничої та ринкової інфраструктури. За таких умов особливої ваги набуває пошук дієвих інструментів відновлення життєздатності малого агробізнесу, підвищення його адаптивності, стійкості та конкурентоспроможності.

Цифрова трансформація у цьому контексті виступає не лише технологічним процесом, а й важливим організаційно-економічним інструментом ревіталізації, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів, покращити управління виробничими та збутовими процесами, розширити доступ до ринків, підвищити якість інформаційного забезпечення управлінських рішень, активізувати коопераційну взаємодію та інтегрувати малих агровиробників у сучасні цифрові екосистеми. Особливо актуальним є те, що дисертація зосереджена не лише на самій цифровізації, а саме на організаційному і методичному супроводженні цього процесу, оскільки для

більшості суб'єктів малого агробізнесу самостійне впровадження цифрових рішень ускладнене через нестачу фінансових, кадрових, технологічних та інформаційних ресурсів.

Наукова актуальність дослідження посилюється тим, що в сучасній економічній науці питання цифрової трансформації аграрного сектору досліджуються досить активно, однак проблематика організаційного та методичного забезпечення цифрових змін саме в малому агробізнесі, з урахуванням воєнних викликів, потреб ревіталізації, кооперації, платформних рішень і циркулярної економіки, залишається недостатньо розробленою. Це обумовлює потребу у формуванні нових теоретико-методичних підходів, діагностичного інструментарію та практичних рекомендацій щодо впровадження сервісно-консалтингових і платформних моделей цифрової трансформації малих агровиробників.

Отже, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково обґрунтованою та практично значущою, відповідає сучасним потребам розвитку економічної науки й аграрної практики, а також завданням повоєнного відновлення, сталого розвитку та цифрової модернізації малого агробізнесу України. Дисертаційна робота спрямована на розв'язання актуального науково-прикладного завдання - обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо організаційного та методичного супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструменту механізму ревіталізації.

Також дисертаційне дослідження пов'язано з темами науково-дослідної роботи Херсонського державного аграрно-економічного університету: державний реєстраційний номер 0118U003141 «Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації та четвертої промислової революції». У межах цієї теми удосконалено понятійно-категоріальний апарат цифрового трансформувannya, який на відміну від існуючих підходів визначає цифрове трансформувannya як нелінійний процес адаптації та уточнює етапи цифрової еволюції. У межах науково-дослідної теми «Теоретико-методологічне забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів господарювання на засадах впровадження інтелектуальних інформаційних технологій» державний реєстраційний номер 0120U104162 розроблено сервісно-консалтингову модель цифрової трансформації малого агробізнесу, яка, на відміну від існуючих підходів, базується на трансформації функціональної ролі постачальника матеріально-технічних ресурсів від традиційного суб'єкта трансакційного продажу до стратегічного інтегратора цифрових рішень, сервісного супроводу, консалтингу та розвитку цифрових компетентностей персоналу, що забезпечує перехід від дискретних трансакцій до

довгострокової партнерської взаємодії, удосконалення цифрової зрілості й економічної стійкості суб'єктів малого агробізнесу в умовах нестабільного середовища й удосконалено методичний інструментарій діагностики цифрового трансформування малого агробізнесу, який передбачає використання запропонованих автором індикаторів ISKE (індекс стратегічної клієнтської залученості), $ISKE_s$ (синергетичний індекс стратегічної клієнтської залученості) та I_{DD} (індекс цифрового розвитку) з урахуванням розриву між управлінським і виробничим рівнями цифрового розвитку, що забезпечує підвищення точності ідентифікації цифрових дисбалансів у діяльності підприємств. У межах теми «Повоєнний розвиток аграрного сектору економіки України» державний реєстраційний номер 0124U000049 досліджено можливості цифрової трансформації малого агробізнесу як інструменту його ревіталізації та підвищення стійкості в умовах повоєнного відновлення. У межах науково-дослідної теми «Розбудова кооперативного сектору України в контексті розвитку соціальної економіки та інклюзивного підприємництва» державний реєстраційний номер 0124U000597 удосконалено організаційно-методичний підхід до цифрової кооперації на основі платформного підходу, який передбачає інтеграцію сервісних, інформаційно-аналітичних і комунікаційних цифрових рішень у єдине цифрове середовище. Обґрунтовано платформну модель кооперації суб'єктів малого агробізнесу. Дисертаційне дослідження також пов'язане із господарсько-договірною темою «Організаційно-методичне супроводження інноваційного розвитку Товариства з обмеженою відповідальністю «Ремсинтез» у контексті цифрової трансформації малого агробізнесу» (16 травня 2025 р.–30 червня 2025 р.) відповідно до Договору № 05/25 від 16 травня 2025 р.

Отже, актуальність теми дисертаційного дослідження підтверджується її зв'язком із науково-дослідними темами Херсонського державного аграрно-економічного університету, спрямованими на розвиток аграрного сектору в умовах глобалізації, цифрової трансформації, інноваційного розвитку, повоєнного відновлення, кооперації та інклюзивного підприємництва. Це засвідчує відповідність роботи пріоритетним напрямам сучасної економічної науки й практики. Додатково практична значущість дослідження підтверджується його зв'язком із господарсько-договірною темою щодо організаційно-методичного супроводження інноваційного розвитку ТОВ «Ремсинтез» у контексті цифрової трансформації малого агробізнесу. Таким чином, обрана тема є своєчасною, науково обґрунтованою та практично затребуваною, оскільки спрямована на вирішення актуальних завдань цифрової модернізації, ревіталізації та підвищення стійкості малого агробізнесу України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертація Сільченка В.В. характеризується достатньо високим рівнем наукової обґрунтованості задля досягнення поставленої мети - обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо організаційного та методичного супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструменту механізму ревіталізації. Структура роботи є логічною, послідовною та змістовно завершеною: від розкриття сутності цифрової трансформації, уточнення понятійно-категоріального апарату та визначення особливостей розвитку малого агробізнесу - до формування методичного інструментарію діагностики, емпіричної верифікації параметрів цифрового трансформування, обґрунтування сервісно-консалтингової моделі, платформних рішень і механізму їх упровадження на засадах кооперації та циркулярної економіки.

Позитивної оцінки заслуговує те, що автор не обмежується загальним розглядом цифровізації аграрного сектору, а фокусує дослідження саме на малому агробізнесі як найбільш вразливому, ресурсно обмеженому, але водночас соціально та економічно значущому сегменті аграрної економіки. У роботі цифрова трансформація розглядається не лише як технологічне оновлення, а як комплексний організаційно-економічний процес, спрямований на підвищення адаптивності, стійкості, конкурентоспроможності та життєздатності суб'єктів малого агробізнесу в умовах нестабільного середовища, воєнних ризиків і потреб повоєнного відновлення.

Аргументованими є положення дисертації щодо доцільності використання дефініції «цифрове трансформування» як такої, що більш повно відображає нелінійний, перманентний і адаптивний характер цифрових змін. Автором обґрунтовано, що цифрове трансформування малого агробізнесу доцільно розглядати як процес, який поєднує технологічні інновації, організаційну гнучкість, цифрові компетентності персоналу, інформаційне забезпечення, партнерську взаємодію та безпекові аспекти функціонування бізнесу. Такий підхід є методологічно виправданим, оскільки дозволяє перейти від вузького трактування цифровізації як впровадження окремих технологій до її розуміння як системного інструменту механізму ревіталізації малого агробізнесу.

Достатньо переконливою є систематизація теоретичних засад агробізнесу в умовах цифровізації. Автором розкрито зміст категорій «агробізнес», «малий агробізнес», «цифрова трансформація», «цифрове трансформування», «ревіталізація», обґрунтовано місце малого агробізнесу в системі аграрного сектору та доведено необхідність урахування його галузевої специфіки.

Важливим є уточнення підходів до ідентифікації суб'єктів малого агробізнесу за критерієм земельного банку, що має прикладне значення для розроблення програм підтримки, кредитування, цифрового супроводу та коопераційної взаємодії малих агровиробників.

Методологічно обґрунтованою є побудова дослідження на основі поєднання загальнонаукових і спеціальних методів. У дисертації використано методи теоретичного узагальнення, порівняння та систематизації, анкетного опитування, статистичного й графічного аналізу, системного аналізу, структурно-логічного моделювання, розрахунково-конструктивний метод та елементи економічного моделювання. Застосування зазначеного методичного апарату дало змогу автору забезпечити взаємозв'язок між теоретичними положеннями, аналітичними результатами та практичними рекомендаціями.

Науково обґрунтованим є удосконалений інтегрований підхід до оцінювання цифрової трансформації малого агробізнесу, який базується на взаємозалежному поєднанні цифрової готовності, цифрової зрілості та цифрового потенціалу. Його перевагою є комплексне врахування не лише фактичного рівня використання цифрових технологій, а й здатності суб'єктів малого агробізнесу до подальших цифрових змін. Такий підхід дозволяє більш точно визначати цифровий профіль господарства, виявляти його слабкі місця та обґрунтовувати потребу в організаційному і методичному супроводженні.

Важливим елементом дослідження є розроблення методичного інструментарію діагностики цифрового трансформування малого агробізнесу. Заслуговує на увагу використання запропонованих автором індикаторів ISKE, ISKE_s та I_{DD}, які дозволяють оцінювати стратегічну клієнтську залученість, синергетичний ефект взаємодії та рівень цифрового розвитку. Обґрунтованим є врахування розриву між управлінським і виробничим рівнями цифрового розвитку, оскільки саме такі дисбаланси часто стримують ефективне впровадження цифрових технологій у малому агробізнесі.

Достатньо переконливою є емпірична верифікація запропонованих методичних положень. Автором використано результати анкетування суб'єктів малого агробізнесу, статистичний, кореляційний і порівняльний аналіз, що дозволило визначити ключові чинники цифрового трансформування: рівень цифрової зрілості господарства, цифрові компетентності персоналу, доступність цифрової інфраструктури, розмір господарства, управлінську підтримку, фінансове забезпечення та готовність до коопераційної взаємодії. Такий підхід посилює достовірність висновків і підтверджує практичну спрямованість дослідження.

Обґрунтованими є положення дисертації щодо факторно-аналітичної та стратегічної діагностики цифрового трансформування малого агробізнесу.

Використання SWOT-аналізу дозволило автору систематизувати сильні та слабкі сторони, можливості й загрози цифрової трансформації, а також визначити ключові бар'єри її реалізації, зокрема недостатній рівень цифрових компетентностей, обмежений доступ до інфраструктури, дефіцит фінансових ресурсів, кадрові обмеження та високий рівень зовнішньої невизначеності. Отримані результати стали підґрунтям для формування стратегічних векторів цифрового розвитку малого агробізнесу.

Особливої позитивної оцінки заслуговує розроблена автором сервісно-консалтингова модель цифрової трансформації малого агробізнесу. Її наукова цінність полягає у трансформації ролі постачальника матеріально-технічних ресурсів з традиційного учасника трансакційного продажу до стратегічного інтегратора цифрових рішень, сервісного супроводження, консалтингу та розвитку цифрових компетентностей персоналу. Такий підхід дозволяє обґрунтувати перехід від разових комерційних операцій до довгострокової партнерської взаємодії, що є особливо важливим для суб'єктів малого агробізнесу, які не мають достатніх ресурсів для самостійного впровадження цифрових технологій.

Важливим результатом дисертаційної роботи є обґрунтування організаційно-методичного підходу до цифрової кооперації на основі платформного підходу. Автор доводить, що цифрові платформи можуть виконувати функцію інтеграційного середовища, яке поєднує сервісні, інформаційно-аналітичні та комунікаційні рішення, забезпечує координацію взаємодії між учасниками, спрощує доступ до цифрових сервісів і сприяє оптимізації використання ресурсів. Такий підхід є важливим для розвитку коопераційних форм взаємодії, зменшення цифрового розриву та підвищення ресурсоефективності малого агробізнесу.

Обґрунтованими є положення щодо інтеграції принципів циркулярної економіки у процес цифрової трансформації малого агробізнесу. Автором доведено, що поєднання цифрових платформ, сервісно-консалтингового супроводу, кооперації та циркулярних моделей взаємодії створює передумови для більш раціонального використання ресурсів, зниження втрат, формування замкнених виробничих зв'язків і підвищення сталості аграрного виробництва. Це посилює практичну значущість роботи, оскільки запропоновані рішення орієнтовані не лише на цифровізацію як таку, а й на забезпечення економічної стійкості та ревіталізації сільських територій.

Практично значущими є рекомендації щодо впровадження сервісно-консалтингових моделей цифрової трансформації малого агробізнесу, розвитку цифрових компетентностей персоналу, використання платформних сервісів, формування цифрової інфраструктури та активізації коопераційної

взаємодії. Вони можуть бути використані суб'єктами малого агробізнесу, дорадчими службами, територіальними громадами, постачальниками агротехніки, добрив і цифрових сервісів, а також освітніми установами для формування стратегій цифрового розвитку та підвищення цифрової зрілості господарств.

Загалом наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є логічно пов'язаними з поставленою метою і завданнями, спираються на належну теоретико-методичну базу, достатній аналітичний інструментарій, результати емпіричної перевірки, структурно-логічне моделювання та авторські науково-прикладні розробки. Це дає підстави стверджувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи Сільченка В.В. є достатньо обґрунтованими, достовірними та такими, що мають теоретичне, методичне і практичне значення для розвитку економічної науки, цифрової модернізації малого агробізнесу та формування механізмів його ревіталізації.

Достовірність результатів і наукова новизна дослідження

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Сільченка В.В. «Організаційне і методичне супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструмент механізму ревіталізації», а також з опублікованими науковими працями здобувача дає можливість погодитися з основними положеннями, винесеними автором на захист, які характеризують наукову новизну дослідження та відображають його особистий внесок у розвиток теоретико-методичних і прикладних засад цифрової трансформації малого агробізнесу.

Достовірність результатів дисертації забезпечується використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема методів теоретичного узагальнення, порівняння та систематизації, анкетного опитування, статистичного і графічного аналізу, системного аналізу, структурно-логічного моделювання, розрахунково-конструктивного методу та методу економічного моделювання. Для статистичної обробки даних, кореляційного аналізу, прогнозування та розрахунків автором використано Microsoft Excel, а для візуалізації й аналітичної обробки даних - платформу Tableau, що посилює аналітичну обґрунтованість отриманих результатів.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані, аналітичні матеріали державних установ, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державного аграрного реєстру,

аналітичні звіти міжнародних організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, а також результати авторського анкетування представників малого агробізнесу щодо рівня цифрової готовності, цифрової зрілості, цифрового потенціалу та особливостей упровадження цифрових технологій. Це дає підстави стверджувати, що висновки дисертації ґрунтуються на достатній теоретичній, нормативній, статистичній та емпіричній основі.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо організаційного та методичного супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструменту механізму його ревіталізації. Автор розглядає цифрову трансформацію не лише як процес упровадження окремих цифрових технологій, а як комплексний організаційно-економічний інструмент підвищення адаптивності, стійкості, цифрової зрілості та економічної життєздатності суб'єктів малого агробізнесу.

Найбільш вагомим результатом, який автором заявлено як такий, що отриманий вперше, є розроблення сервісно-консалтингової моделі цифрової трансформації малого агробізнесу. Її сутність полягає у трансформації функціональної ролі постачальника матеріально-технічних ресурсів від традиційного суб'єкта трансакційного продажу до стратегічного інтегратора цифрових рішень, сервісного супроводження, консалтингу та розвитку цифрових компетентностей персоналу. Це забезпечує перехід від дискретних трансакцій до довгострокової партнерської взаємодії, підвищення цифрової зрілості та економічної стійкості суб'єктів малого агробізнесу в умовах нестабільного середовища (с. 143-159).

Суттєве наукове значення має удосконалений інтегрований підхід до цифрової трансформації малого агробізнесу, який базується на взаємозалежному поєднанні цифрової готовності, цифрової зрілості та цифрового потенціалу з урахуванням синергетичного ефекту цифрової взаємодії. Такий підхід дозволяє комплексно оцінювати здатність суб'єктів малого агробізнесу до цифрових змін і визначати потребу в організаційному та методичному супроводженні залежно від цифрового профілю господарства (с. 83-103).

До важливих результатів наукової новизни належить удосконалення понятійно-категоріального апарату цифрового трансформування малого агробізнесу. Автор трактує цифрове трансформування як нелінійний процес адаптації та уточнює етапи цифрової еволюції, що дає змогу більш повно врахувати динаміку цифрових змін, адаптивність суб'єктів малого агробізнесу

та відмінність між оцифруванням, цифровізацією і власне цифровим трансформуванням (с. 30-44).

Науково обґрунтованим є удосконалений методичний інструментарій діагностики цифрового трансформування малого агробізнесу. Його особливістю є використання запропонованих автором індикаторів ISKE - індексу стратегічної клієнтської залученості, ISKE_s - синергетичного індексу стратегічної клієнтської залученості та I_{DD} - індексу цифрового розвитку. Врахування розриву між управлінським і виробничим рівнями цифрового розвитку дозволяє підвищити точність ідентифікації цифрових дисбалансів у діяльності підприємств (с. 143-160).

Вагомим результатом є удосконалення організаційно-методичного підходу до цифрової кооперації на основі платформного підходу. На відміну від традиційних моделей технологічного впровадження, запропонований підхід передбачає інтеграцію сервісних, інформаційно-аналітичних і комунікаційних цифрових рішень у єдине середовище супроводження трансформаційних процесів на засадах кооперації та циркулярної економіки. Це дозволяє оцінювати ефективність спільного використання ресурсів і сприяти оптимізації циркулярних зв'язків між учасниками взаємодії (с. 160-198).

До результатів, що набули подальшого розвитку, слід віднести теоретичні засади агробізнесу в умовах цифровізації через уточнення ролі цифрових технологій у забезпеченні процесів сільськогосподарського виробництва, інтеграції виробничо-збутових зв'язків і підвищенні ефективності функціонування малого агробізнесу (с. 45-78).

Також подальшого розвитку набули наукові підходи до визначення стратегічних векторів цифрового розвитку малого агробізнесу шляхом інтеграції результатів факторного аналізу, SWOT-аналізу, платформних рішень і моделей партнерської взаємодії при формуванні сценаріїв цифрового розвитку (с. 125-140).

Окремої уваги заслуговує розвиток підходів до формування цифрової інфраструктури малого агробізнесу шляхом визначення ролі цифрових компетентностей персоналу, платформних сервісів, інформаційної підтримки та сервісно-консалтингової моделі супроводу у контексті забезпечення ревіталізації. Цей результат має прикладну значущість, оскільки враховує ресурсну обмеженість малих агровиробників та їх залежність від зовнішньої консультаційної, сервісної й інформаційної підтримки.

До важливих результатів, що дістали подальший розвиток, належать теоретико-концептуальні засади цифрових платформ у системі взаємодії суб'єктів малого агробізнесу. Автором обґрунтовано платформну модель

кооперації, сервісно-консалтингову модель супроводу та циркулярну взаємодію, а також уточнено підходи до ідентифікації суб'єктів малого агробізнесу за критерієм «земельний банк» (с. 45-62, с. 160-198).

Достовірність і прикладна спрямованість результатів підтверджуються практичним використанням основних положень дисертації. Зокрема, результати впроваджено або рекомендовано до використання у діяльності ТОВ «Ремсинтез», ГО «Кіровоградська обласна сільськогосподарська дорадча служба», ФГ «ВЕСТА-ЛЮКС», ФГ «Зелінський С.Б.», ФГ «Підкова», а також в освітньому процесі Херсонського державного аграрно-економічного університету. Це свідчить про практичну затребуваність запропонованих автором методичних і організаційних рішень.

Апробація результатів дослідження підтверджується участю здобувача у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, на яких було представлено основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи. Основні ідеї, теоретичні висновки та прикладні результати дослідження оприлюднено у 10 наукових працях, зокрема в одному підрозділі колективної наукової монографії, у статтях у наукових фахових виданнях України, праці, що індексується у міжнародній наукометричній базі, а також у матеріалах науково-практичних конференцій.

Загалом наукова новизна дисертаційної роботи Сільченка В.В. є достатньо переконливою, логічно пов'язаною з метою, завданнями та структурою дослідження. Отримані результати мають теоретико-методичне і прикладне значення, оскільки поглиблюють наукові засади цифрової трансформації малого агробізнесу, розвивають інструментарій діагностики його цифрової готовності, зрілості та потенціалу, обґрунтовують сервісно-консалтингову і платформну моделі цифрового розвитку, а також формують підґрунтя для забезпечення ревіталізації малого агробізнесу на засадах кооперації, цифрової взаємодії та циркулярної економіки.

Значення результатів дисертаційного дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання

Теоретичне значення дисертації Сільченка В.В. полягає у поглибленні наукових підходів до розуміння цифрової трансформації малого агробізнесу як важливого інструменту забезпечення його адаптивності, стійкості, конкурентоспроможності та ревіталізації. Автором уточнено понятійно-категоріальний апарат цифрового трансформування малого агробізнесу, обґрунтовано його нелінійний, перманентний і адаптивний характер, а також

розвинуто теоретичні засади агробізнесу в умовах цифровізації, кооперації та формування цифрових платформ.

Методичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та удосконаленні підходів до діагностики цифрової готовності, цифрової зрілості, цифрового потенціалу суб'єктів малого агробізнесу та цифрових компетентностей персоналу. Особливу цінність має запропонований автором інструментарій цифрового профілювання, а також використання індикаторів ISKE, ISKE_s та I_{DD}, що дозволяють виявляти цифрові дисбаланси між управлінським і виробничим рівнями розвитку підприємств та обґрунтовувати потребу в організаційному і методичному супроводженні цифрових змін.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у можливості використання запропонованої сервісно-консалтингової моделі, методичних підходів, моделей цифрового профілювання, платформних рішень і організаційних механізмів органами державного управління, територіальними громадами, дорадчими службами, суб'єктами малого агробізнесу, освітніми установами, а також постачальниками агротехніки, добрив і цифрових сервісів. Застосування цих результатів може сприяти формуванню стратегій цифрового розвитку, підвищенню цифрової зрілості господарств, розвитку цифрових компетентностей персоналу, активізації коопераційної взаємодії та забезпеченню ревіталізації малого агробізнесу.

Особливу практичну цінність має розроблена автором сервісно-консалтингова модель цифрової трансформації малого агробізнесу, яка передбачає перехід від традиційних трансакційних відносин між постачальниками матеріально-технічних ресурсів і малими агровиробниками до довгострокової партнерської взаємодії. Такий підхід дає змогу поєднати цифрові рішення, консалтинг, сервісний супровід, інформаційну підтримку та розвиток цифрових компетентностей, що є особливо важливим для малих господарств із обмеженими фінансовими, кадровими й технологічними ресурсами.

Результати дисертаційного дослідження використані та рекомендовані до використання у практичній діяльності низки суб'єктів. Зокрема, у діяльність ТОВ «Ремсинтез» впроваджено сервісно-консалтингову модель цифрової трансформації, методичний інструментарій діагностики на основі індексів ISKE та ISKE_s, організаційний підхід до координації циркулярних зв'язків, а також прийнято до впровадження платформні рішення цифрової кооперації та програму розвитку цифрових компетентностей персоналу (довідка № 86 від 25.03.2026 р.). У ГО «Кіровоградська обласна сільськогосподарська дорадча служба» розглянуто та прийнято до впровадження розроблену сервісно-консалтингову модель цифрового трансформування малого агробізнесу.

Результати дослідження рекомендовано використовувати при підготовці методичних матеріалів і розробленні стратегій цифрового трансформування клієнтів - суб'єктів малого агробізнесу (довідка № 1 від 02.04.2026 р.). У господарській практиці ФГ «ВЕСТА-ЛЮКС» впроваджено науково-методичні рекомендації щодо реалізації сервісно-консалтингової моделі цифрового трансформування на принципах циркулярної економіки. Із урахуванням спеціалізації господарства у сфері птахівництва реалізовано схему використання пташиного посліду як органічного добрива рослинницькими господарствами регіону із застосуванням цифрових інструментів координації. У ФГ «Зелінський С.Б.» впроваджено інструментарій сервісно-консалтингової моделі, що дозволило трансформувати підходи до ресурсозбереження та міжгосподарської кооперації. Господарством реалізовано потенціал циркулярної взаємодії з ФГ «ВЕСТА-ЛЮКС», зокрема через інтеграцію використання пташиного посліду у технологічний цикл вирощування культур і застосування цифрових рішень для оптимізації логістики та моніторингу внесення добрив. У практичну діяльність ФГ «Підкова» впроваджено елементи сервісно-консалтингової моделі цифрової трансформації, що сприяло посиленню партнерської взаємодії, удосконаленню рівня цифрової зрілості та підвищенню економічної стійкості господарства.

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджено також в освітній процес економічного факультету Херсонського державного аграрно-економічного університету (довідка № 711/02-23/01 від 18.05.2026 р.). Зокрема, результати роботи використано у межах навчальних дисциплін «Циркулярна економіка» - у частині застосування цифрових платформ і сервісно-консалтингової моделі; «Економіка малого бізнесу» - у частині обґрунтування цифрових інструментів підтримки та розвитку малих підприємств; «Інноваційний розвиток підприємства» - щодо використання моделі оцінювання цифрової зрілості та діагностики цифрових компетентностей персоналу за стандартом DigComp.

Загалом результати дисертаційного дослідження доцільно використовувати при розробленні стратегій цифрової трансформації малого агробізнесу, програм розвитку сільських територій, механізмів підтримки коопераційної взаємодії, цифрових платформ для малих агровиробників, дорадчих програм і проєктів ревіталізації аграрного сектору. Вони також можуть бути корисними для територіальних громад, дорадчих служб, суб'єктів малого агробізнесу, постачальників аграрних ресурсів і цифрових сервісів, а також у навчальному процесі під час підготовки здобувачів за спеціальністю 051 «Економіка».

Таким чином, результати дисертації Сільченка В.В. мають вагомe теоретичне, методичне і практичне значення, оскільки спрямовані на формування адаптивної, інноваційно орієнтованої моделі цифрового розвитку малого агробізнесу, посилення його економічної стійкості, розвиток коопераційної взаємодії, підвищення ресурсоефективності та забезпечення ревіталізації на засадах цифрового трансформування.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Проблематика, основні положення та найважливіші результати дисертаційної роботи Сільченка В.В. достатньо повно відображені в опублікованих наукових працях здобувача. За темою дисертації оприлюднено 10 наукових праць, зокрема 1 підрозділ колективної наукової монографії; 4 наукові статті – у фахових виданнях України (категорія «Б»), 1 – індексується у міжнародній наукометричній базі; 4 праці апробаційного характеру (тези доповідей та матеріали науково-практичних конференцій).

Тематика публікацій безпосередньо відповідає змісту дисертаційного дослідження та охоплює ключові напрями роботи: трактування дефініцій «цифрова трансформація» і «малий агробізнес», розвиток інноваційного потенціалу малого агробізнесу, організаційно-методичне супроводження цифрової трансформації, інформаційне забезпечення управління малим агробізнесом в умовах цифровізації, а також цифрове трансформування малого агробізнесу у контексті ревіталізації.

Опубліковані праці відображають основні наукові результати, що містяться в дисертації та винесені автором на захист. Зокрема, у них розкрито теоретичні засади цифрового трансформування, обґрунтовано роль цифровізації як інструменту ревіталізації малого агробізнесу, розглянуто організаційно-методичні аспекти розвитку інноваційного потенціалу, проблеми інформаційного забезпечення управління та напрями впровадження цифрових рішень у діяльність суб'єктів малого агробізнесу.

Належний рівень апробації результатів дослідження підтверджується участю здобувача у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, на яких було представлено основні положення дисертації щодо концепцій цифрової трансформації, особливостей цифрової трансформації малого агробізнесу України, проблем визначення категорії «малий агробізнес», а також викликів, пріоритетів і перспектив його розвитку в умовах диджиталізації.

Анотація дисертації за змістом і структурою відображає основні положення дисертаційної роботи, її актуальність, мету і завдання, наукову новизну, практичне значення, основні висновки та рекомендації. У ній стисло представлено авторський підхід до організаційного та методичного супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструменту механізму ревіталізації, а також окреслено сутність запропонованих сервісно-консалтингових, платформних і коопераційних рішень.

Загальний обсяг надрукованих матеріалів становить 3,1 друкованого аркуша, з яких особистий внесок здобувача - 1,58 друкованого аркуша. Це свідчить про належний рівень представлення результатів дослідження у відкритому науковому просторі, їх апробацію та відповідність вимогам щодо оприлюднення основних положень дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Сільченка В.В. достатньо повно викладені в опублікованих працях здобувача та анотації дисертації. Тематика публікацій відповідає змісту роботи, а їх кількість, спрямованість і апробаційний характер підтверджують належне висвітлення основних результатів, що виносяться на захист.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Сільченка В.В., аналізу використаних теоретичних положень, методичних підходів, статистичних, аналітичних та емпіричних матеріалів, а також результатів апробації дослідження підстав вважати отримані наукові результати недостовірними не виявлено. Основні положення, висновки та рекомендації дисертації є логічно аргументованими, взаємоузгодженими та підтверджуються відповідними теоретичними узагальненнями, аналітичними розрахунками, результатами анкетування, статистичного, кореляційного, порівняльного аналізу та структурно-логічного моделювання.

Аналіз оформлення дисертаційної роботи засвідчує дотримання автором принципів академічної доброчесності. Використані у роботі наукові джерела, нормативно-правові акти, статистичні матеріали, аналітичні звіти, інформаційні ресурси, а також наукові результати інших авторів супроводжуються відповідними бібліографічними посиланнями. Це свідчить про коректне використання наукового доробку вітчизняних і зарубіжних дослідників та дотримання вимог наукового цитування.

Дисертаційна робота має самостійний характер, а її основні наукові результати пов'язані з обґрунтуванням теоретико-методичних засад і розробленням практичних рекомендацій щодо організаційного та методичного супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструменту механізму ревіталізації. У роботі належним чином відображено особистий внесок здобувача, зокрема щодо положень, моделей, методичних підходів і розрахунків, включених до дисертації з опублікованих праць, виконаних у співавторстві.

Виклад матеріалу характеризується належним рівнем академічної культури, послідовністю аргументації, коректним використанням економічної термінології та дотриманням етичних стандартів наукової діяльності. Таким чином, дисертаційна робота Сільченка В.В. відповідає принципам академічної доброчесності, а характер поданого матеріалу свідчить про відповідальне ставлення автора до виконання наукового дослідження та дотримання норм наукової етики.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Наголошуючи на загальній позитивній оцінці, вважаю за доцільне і необхідне висловити зауваження та положення дискусійного характеру, обговорення яких покликане стимулювати наукову думку автора дисертації та учасників процедури її захисту на подальше продукування наукових положень щодо розвитку даного наукового напрямку:

1. У дисертаційній роботі Сільченка В.В. ґрунтовно розкрито теоретико-методичні та прикладні аспекти організаційного і методичного супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу. Водночас окремі елементи запропонованої концепції доцільно було б чіткіше ієрархізувати з погляду їх ролі у механізмі ревіталізації. Зокрема, варто було б конкретизувати, які складові є базовими для запуску цифрової трансформації, які мають підтримувальний характер, а які забезпечують довгостроковий ефект ревіталізації. Це посилює цілісність авторської моделі та підвищило б практичну зручність її використання.

2. У підрозділі 2.1 автором ґрунтовно розкрито методичні підходи до діагностики цифрової готовності, цифрової зрілості, цифрового потенціалу суб'єктів малого агробізнесу та цифрових компетентностей персоналу. Водночас доцільно було б чіткіше конкретизувати критерії віднесення господарств до відповідних рівнів цифрового розвитку. Зокрема, варто було б урахувати спеціалізацію господарств, розмір земельного банку, кадрове

забезпечення та доступ до цифрової інфраструктури. Це посилює б прикладну цінність запропонованого діагностичного інструментарію.

3. У підрозділі 2.3 автором змістовно проведено факторно-аналітичну та стратегічну діагностику цифрової трансформації малого агробізнесу, зокрема виокремлено фактори впливу, бар'єри, інструменти їх подолання та використано SWOT-аналіз. Водночас доцільно було б чіткіше визначити пріоритетність виявлених факторів і бар'єрів для різних груп малих агровиробників з урахуванням їх спеціалізації, розміру земельного банку, рівня цифрової зрілості та територіального розміщення. Це посилює б адресність запропонованих стратегічних рекомендацій.

4. У підрозділі 3.1 автором запропоновано цікаву сервісно-консалтингову модель цифрової трансформації малого агробізнесу, яка передбачає трансформацію постачальника матеріально-технічних ресурсів у стратегічного інтегратора цифрових рішень, сервісного супроводу та консалтингу. Водночас доцільно було б чіткіше розкрити економічну мотивацію самого постачальника до виконання такої розширеної функції, оскільки це потребує додаткових витрат, кадрових ресурсів і зміни його бізнес-моделі. Зокрема, варто було б конкретизувати можливі механізми зацікавлення постачальника у довгостроковому цифровому супроводі малих агровиробників: сервісні пакети, підписні моделі, партнерські угоди або спільні інвестиційні програми. Це посилює б прикладну завершеність запропонованої моделі.

5. У підрозділі 3.3 дисертації автором обґрунтовано впровадження сервісно-консалтингових моделей цифрової трансформації малого агробізнесу на засадах кооперації та циркулярної економіки. Позитивним є те, що цифрова кооперація розглядається не лише як форма взаємодії між малими агровиробниками, а як інструмент спільного використання ресурсів, цифрових платформ, інформаційного забезпечення та сервісного супроводу. Водночас доцільно було б дещо конкретизувати організаційно-економічний механізм розподілу вигід, витрат і ризиків між учасниками такої коопераційної та циркулярної взаємодії. Зокрема, потребують додаткового уточнення питання: хто фінансує цифрову платформу, як розподіляються витрати на її обслуговування, яким чином визначається економічний ефект для кожного учасника та хто несе відповідальність за якість даних, логістику й виконання договірних зобов'язань. Така деталізація посилює б практичну реалізованість запропонованої моделі.

Вказані дискусійні положення та рекомендації відображають власну наукову позицію офіційного опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок по дисертаційній роботі щодо її відповідності встановленим вимогам

Дисертаційна робота Сільченка Володимира Васильовича «Організаційне і методичне супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструмент механізму ревіталізації» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, що має важливе значення для розвитку економічної науки та практики цифрової модернізації малого агробізнесу. У роботі отримано науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують актуальне науково-прикладне завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій з організаційного та методичного супроводження цифрової трансформації малого агробізнесу як інструменту механізму його ревіталізації в умовах цифровізації, воєнних викликів, ресурсних обмежень, коопераційної взаємодії та повоєнного відновлення аграрного сектору України.

Рівень наукової новизни, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, повнота їх оприлюднення у наукових працях, теоретична, методична й практична цінність сформульованих положень, висновків і рекомендацій дають підстави стверджувати, що дисертація відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, зокрема вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», а її автор, Сільченко Володимир Васильович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Опонент:

професор кафедри економіки, підприємництва
та готельно-ресторанної справи Центральноукраїнського
національного технічного університету
к.е.н., професор

Марія БУГАЄВА

Підпис Марії Бугаєвої засвідчую:

проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Цentrальноукраїнського національного
технічного університету

Андрій ТИХИЙ

